

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету менеджменту

_____ І. М. Писаревський

« _____ » _____ 2013 р.

**ПРОГРАМА
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Дослідницько-експериментальний напрям (економіка)

ГУРТОК «ЮНИЙ МЕНЕДЖЕР-ЕКОНОМІСТ»

(для учнів 10-11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл)

Харків – 2013

Авторський колектив:

В. О. Мельман, Т. Г. Молодченко, З. В. Гончарова, Н. Ю. Мущинська,
О. М. Стешенко

Рецензент:

Белова Л.О., д-р. соц. наук, професор, Гузіна І.А., к.е.н., доцент

Рекомендовано науково-методичною радою факультету менеджмент
Харківського національного університету міського господарства імені
О. М. Бекетова (протокол № 1 від 02.09.13)

Програма з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям (економіка). Гурток «Юний менеджер-економіст» (для учнів 10-11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл)/Укл.: Мельман В. О., Молодченко Т. Г., Гончарова З. В., Мущинська Н. Ю. – Харків: ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2013. – 33 с.

У виданні подано програму з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку (економіка) гуртка «Юний менеджер-економіст».

Видання розраховане на педагогічних працівників загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, спеціалістів, які займаються питаннями позашкільної освіти.

ЗМІСТ

Вступ	4
Передмова	5
Програма гуртка «Юний Менеджер-Економіст»	7
Навчально-тематичний план	9
Зміст програми	13
Прогнозований результат	24
Орієнтовний перелік обладнання для організації гуртка	25
Список літератури	26
Додаток А. Орієнтовна тематика науково-дослідних робіт	30

ВСТУП

Важливою задачею сучасної освіти є оновлення й удосконалення змісту освіти і технологій навчання. Сучасне суспільство потребує підготовки фахівців із широким кругозором, творчим мисленням, практичним складом розуму, з вмінням самостійно досліджувати навколишню діяльність, отримувати обґрунтовані результати і практично їх застосовувати. Саме такі фахівці в майбутньому здатні забезпечити високий рівень розвитку виробництва і побудувати економічно стабільне суспільство.

Надзвичайно важлива роль у формуванні нової генерації української творчої еліти належить позашкільним навчальним закладам як невід'ємній складовій системи неперервної освіти. Необхідність інтеграції освітньої діяльності загальноосвітніх шкіл і профільних позашкільних навчальних закладів зумовлена не лише соціальним замовленням на підготовку висококваліфікованих спеціалістів і стрімким розвитком економічної та управлінської науки, а й змінами, що відбулися у змісті та структурі шкільних програм. Це спрямованість на виховання учнів, розвиток індивідуальних якостей особистості, котра за своєю природою схильна до того чи іншого виду наукової діяльності. Зазначеному сприятиме продуктивна співпраця позашкільних навчальних закладів із загальноосвітніми школами з метою розвитку науково-дослідницької діяльності та професійного самовизначення учнів.

Дана програма відбиває комплексний підхід щодо профорієнтаційної роботи та набуття учнями цілісних знань, вмінь і навичок щодо циклу економічних та управлінських дисциплін та науково-дослідницької діяльності у даному напрямі.

На заняттях гуртка «Юний економіст» учні, отримують ґрунтовні знання з предметів, якими вони цікавляться (адже в шкільній програмі скорочено години на вивчення окремих тем), набувають практичних умінь і навичок економічного дослідження. Дослідження, що виконуються гуртківцями, мають чітке навчально-виховне, виробниче і наукове спрямування. Передбачається і самостійна робота учнів з літературними джерелами, екскурсії до музеїв, на виставки, до промислових, будівельних підприємств та підприємств житлово-комунального господарства, науково-дослідних установ, написання і захист індивідуальних творчих робіт, виконання дослідницьких робіт, участь у науково-практичних конференціях. Все це має забезпечити всебічний гармонійний розвиток особистості та професійну підготовку учнівської молоді.

ПЕРЕДМОВА

Головною метою діяльності Малої академії наук України є духовний, інтелектуальний та творчий розвиток учнівської молоді, створення умов для соціального та професійного самовизначення особистості, виявлення та виховання обдарованих дітей, здатних успішно займатися науково-дослідницькою діяльністю, зокрема у сфері економічних наук.

Організація науково-дослідницької діяльності учнів 10 – 11 класів є особливим видом педагогічної діяльності та має значні відмінності від традиційних методів викладання загальноосвітніх дисциплін. Залучення обдарованих дітей до економічних наук сприяє інтелектуальному та творчому розвитку, формуванню знань, вмінь навичок та сталої мотивації до науково-дослідницької діяльності.

Програма гуртка «Юний менеджер-економіст» має логічну структуру, яка містить вступ, передмову, власне навчальний матеріал, орієнтовну сітку погодинного планування, прогнозований результат і методи його діагностики після закінчення реалізації програми, перелік основних знань, які мають здобути учні, та понятійно-термінологічний апарат програми, сформованих умінь і навичок, списку літератури для учнів і педагогів.

У процесі розробки і структурування змісту навчальної програми було враховано ряд положень, а саме:

- ефективність змісту навчального матеріалу можлива лише за умови поєднання в певній системі, спадковості та доцільності загально дидактичних і суто економічних категорій та закономірностей у процесах формування знання;
- врахування сутності актуальних економічних проблем у змісті навчальної програми та відповідність наявного дидактичного матеріалу, адаптованого до мети, завдань, форм і методів навчання учнів на різних його етапах;
- забезпечення умов для побудови у свідомості учнів вербальної і сенсорної інформації у вигляді образів – понять на основі актуалізації вивчення навчального матеріалу чи в процесі конкретної науково-дослідницької роботи;
- сприяння розвитку, стимулюванню та реалізації інтелектуального і духовного потенціалів учнів у процесі вивчення дисциплін економіко-управлінського циклу;
- залучення учнів до особистісно і соціально значущої діяльності, потреба в якій не забезпечується загальноосвітньою школою;
- забезпечення умов професійного самовизначення і допрофесійної підготовки учнів у позашкільному навчальному закладі.

У змісті програми розкривається універсальний алгоритм проведення науково-дослідницької роботи учнів у напрямі економічних досліджень. Програма підготовлена таким чином, щоб вихованці гуртку Малої академії наук мали змогу опанувати весь комплекс знань з проведення економічного наукового дослідження, набути навичок збирання та обробки фактичного матеріалу, а також ознайомитися із вимогами оформлення та публічного представлення результатів дослідження.

Основною метою програми є сприяння творчому й інтелектуальному розвитку особистості в процесі науково-дослідницької економічної діяльності.

Зміст програми визначається метою та її завданнями і розкриває такі питання:

- Вступ до науково-дослідницької діяльності;
- Економічна теорія. Макро - і мікроекономіка;
- Економіка підприємства;
- Менеджмент;
- Маркетинг;
- Управління проектами;
- Управління персоналом;
- Фінанси;
- Науково-дослідницька діяльність.

Програма вищого рівня розрахована на 222 години і диференційована відповідно до рівня підготовки учнів, з урахуванням їх інтересів, а також можливостей вищого навчального закладу – кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Навчання за даною програмою передбачає розширення протягом року знань з основ науково-дослідницької діяльності та наукових основ економіки та управління.

У рамках роботи гуртка «Юний менеджер-економіст» передбачено залучення обдарованих дітей до інноваційних проектів, заходів за участю провідних вчених світового рівня, експериментальних робіт з використанням новітніх інформаційних технологій. Учнівська молодь також прийматиме участь у міжнародних наукових школах та виставках. Все це потребує володіння ґрунтовною базою знань і вільного оперування науковим апаратом. Робота за цією програмою передбачає поглиблене вивчення матеріалу від загального поняття про науку, основних етапів науково-дослідницької діяльності, роботи з літературою, написання і редагування тексту роботи до підсумкової презентації результатів науково-дослідницької роботи.

Навчальну програму складено з урахуванням вікових можливостей учнів, умов позашкільного навчального закладу з реалізації змісту освіти, його спрямованість на розвиток інтелектуального, духовного і науково-дослідницького потенціалу особистості з високим рівнем економічної та управлінської культури.

Програма ухвалена кафедрою управління проектами в міському господарстві і будівництві Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (протокол № 1 від 26 серпня 2013 р.).

ПРОГРАМА ГУРТКА «ЮНИЙ МЕНЕДЖЕР-ЕКОНОМІСТ»

Вищий рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Економічні явища і процеси, як правило, дуже складні, розвиваються під впливом великої кількості факторів. За таких умов напрями науково-дослідницької діяльності є різноманітними, оскільки економічна діяльність суспільства проявляється в господарській практиці та великій різноманітності фактів господарського життя різних господарських суб'єктів. Діяльність різних суб'єктів господарювання зумовлена їхніми власними потребами та інтересами. Менеджер-економіст повинен у цій різноманітності фактів виявити принципи або закономірності їх розвитку для того, щоб пізніше сформувані принципи економічної політики для ефективного розв'язання економічних та управлінських проблем.

Програма гуртка «Юний менеджер-економіст» спрямована на всебічну підготовку учнів до науково-дослідницької діяльності у галузі економіки та управління та адресована здебільшого вихованцям малих академій наук учнівської молоді, учням загальноосвітніх закладів з поглибленим вивченням окремих навчальних предметів: спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв тощо. У змісті програми розкривається алгоритм здійснення дослідження, ґрунтовно розкривається методологія, методи і сучасні засоби його проведення.

Мета програми полягає у сприянні творчому і інтелектуальному розвитку особистості у процесі науково-дослідницької роботи.

Основними завданнями курсу є:

- сформувані уявлення про науку як особливий вид діяльності людини;
- розвивати інтерес до пізнання світу, сутності економічних та управлінських процесів;
- сформувані стійкий інтерес до пошукової і дослідницької діяльності у галузі економіки та менеджменту;
- ознайомитися з поняттями науково-дослідницької діяльності;
- сформувані вміння проводити науково-дослідницьку роботу у галузі економіки та менеджменту;
- сформувані навички роботи з науковою економічною інформацією та основними засобами її аналізу і систематизації;
- розвивати вміння оперувати науковими знаннями, законами, теоріями, фактичним матеріалом і методикою досліджень в економічній галузі;
- сприяти розвитку самостійного, творчого мислення, вміння використовувати отримані знання на практиці;
- розвивати системне логічне і критичне мислення;
- сприяти задоволенню потреб у творчій самореалізації та саморозвитку особистості.

Програма розрахована на роботу в гуртку вищого навчального рівня протягом одного року. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 222

години. У гуртку навчаються учні 10 – 11 класів віком від 15 до 17 років. Склад навчальної групи 6 – 10 учнів.

Програму побудовано за концентричним принципом, що передбачає вивчення окремих тем протягом на початку року та їх і розширення наприкінці.

Тематичні розділи програми знайомлять учнів з наукою як специфічним видом діяльності людини та її методологією. У програмі враховано специфіку проведення дослідження в галузі економіки, менеджменту, маркетингу та управління проектами, що є прийнятним для суспільно-гуманітарної та технічної сфери.

Особливий акцент у програмі зроблено на відпрацювання основних етапів науково-дослідницької роботи: від підготовчого етапу до оформлення і представлення роботи.

Програма передбачає теоретичні та практичні заняття. Види занять у процесі навчання взаємопов'язані та логічно доповнюють одне одного. У програмі використовуються такі форми роботи, як тренінги, бесіди, лекції, лекторії, дискусії, семінари, конференції, круглі столи, екскурсії, індивідуальні заняття, робота в бібліотеці, практична робота в лабораторіях, обробка результатів науково-дослідницької роботи.

Під час вивчення курсу передбачається використання інтерактивних, евристичних, пошукових, пояснювально-ілюстративних, дослідницьких методів, а також методів активізації пізнавальної діяльності, формування і стимулювання пізнання. Використовуються сучасні технічні засоби навчання.

Залежно від педагогічної мети і завдань послідовно застосовуються групові і індивідуальні форми роботи: програмування та планування індивідуальної дослідницької діяльності учнів; підготовка індивідуально-дослідницької діяльності; дослідження (теоретичні, експериментальні, комбіновані); узагальнення результатів дослідження (узагальнювальний семінар, наукова дискусія); застосування результатів досліджень; звітування дослідників (співбесіда, колективний усний звіт, захист наукової роботи, написання звіту, огляду, конкурсної творчої роботи тощо.)

Для оцінки рівня знань і роботи учня в гурту передбачено такі форми контролю:

- поточний (співбесіда, обговорення, тестування, розв'язання творчих завдань, оформлення рефератів);

- проміжний (створення робіт проміжних етапів (створення робіт проміжних етапів дослідницької діяльності: написання рефератів, анотацій, рецензій на статті і книжки тощо); підсумковий (науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план гуртка «Юний менеджер-економіст» складається з теоретичних та практичних занять, консультування, написання індивідуальної науково-дослідної роботи та презентації результатів наукового дослідження на підсумковому занятті.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: теоретичні, практичні заняття, самостійна робота учнів та проведення тренінгів. Індивідуальне творче завдання учні виконують для отримання додаткової теоретичної та практичної інформації, більш поглибленого вивчення курсу та набуття досвіду розробки власних науково-дослідних робіт.

Розділ, тема заняття	Кількість годин			
	Усього	Розподіл за формами навчальної роботи		
		теоретичні заняття	практичні заняття, тренінги	творча робота, консультування, презентація результатів наукового дослідження
	222			
РОЗДІЛ 1. Вступ до науково-дослідницької діяльності				
	12	9	3	-
Тема 1. Вступне заняття. Поняття про науку, науково-дослідницьку діяльність та наукове дослідження	4	3	1	-
Тема 2. Вибір теми науково-дослідницької роботи та розробка гіпотези наукового дослідження	4	3	1	-
Тема 3. Основні засади роботи з науковою інформацією та проведення дослідження	4	3	1	-
РОЗДІЛ 2. Економічна теорія. Макро - і мікроекономіка				
	27	12	11	4
Тема 1. Предмет і методи економічної теорії. Основні школи і напрямки економічної теорії	7	4	3	-
Тема 2. Вчені економісти – лауреати Нобелівської премії	5	2	2	1
Тема 3. Елементи ринку: попит, пропозиція, ціна. Гроші	5	2	2	1

та грошовий обіг				
Тема 4. Національна економіка та її найважливіші показники	5	2	2	1
Тема 5. Макроекономічна нестабільність: економічні цикли, безробіття і інфляція. Державна економічна політика	5	2	2	1
РОЗДІЛ 3. Економіка підприємства				
	27	12	11	4
Тема 1. Підприємство як основна ланка економіки	7	4	3	-
Тема 2. Майно та капітал підприємства. Основні фонди підприємства	5	2	2	1
Тема 3. Оборотні кошти підприємства. Трудові ресурси підприємства	5	2	2	1
Тема 4. Галузеві особливості діяльності, організації та планування підприємств міського господарства	5	2	2	1
Тема 5. Антикризове управління підприємством	5	2	2	1
РОЗДІЛ 4. Маркетинг				
	24	10	10	4
Тема 1. Основні категорії, поняття та ідеологія маркетингу, сучасна концепція маркетингу	4	2	2	-
Тема 2. Система маркетингової інформації та маркетингові дослідження	5	2	2	1
Тема 3. Організація та управління маркетингом	5	2	2	1
Тема 4. Класифікація, аналіз та оцінка стану ринків підприємства	5	2	2	1
Тема 5. Товари і товарна політика підприємства	5	2	2	1
РОЗДІЛ 5. Управління проектами				
	24	10	10	4
Тема 1. Історія та загальні засади управління проектами. Системний підхід в управлінні проектами	4	2	2	-

Тема 2. Проектний аналіз та інвестиційні дослідження проекту. Фінансування та бізнес-планування проекту	5	2	2	1
Тема 3. Управління ресурсами та комунікаціями в проекті	5	2	2	1
Тема 4. Програмне-технічне забезпечення управління проектами	5	2	2	1
Тема 5. Управління якістю проекту	5	2	2	1
РОЗДІЛ 6. Менеджмент				
	27	12	11	4
Тема 1. Менеджмент як професійна діяльність. Менеджер в організації	7	4	3	-
Тема 2. Організація, як об'єкт менеджменту	5	2	2	1
Тема 3. Цілі задачі, умови діяльності та методи управління	5	2	2	1
Тема 4. Моделі та методи прийняття рішень	5	2	2	1
Тема 5. Функції менеджменту	5	2	2	1
РОЗДІЛ 7. Управління персоналом				
	24	10	10	4
Тема 1. Основи управління персоналом	4	2	2	-
Тема 2. Взаємодія людей в групі. Управління колективом	5	2	2	1
Тема 3. Кадрова політика організації	5	2	2	1
Тема 4. Оцінка і атестація персоналу	5	2	2	1
Тема 5. Розвиток персоналу та управління діловою кар'єрою	5	2	2	1
РОЗДІЛ 8. Фінанси				
	25	10	10	5
Тема 1. Основи фінансової математики	5	2	2	1
Тема 2. Оцінка ефективності інвестицій	5	2	2	1
Тема 3. Оцінка ризиків	5	2	2	1

Тема 4. Визначення та види фінансових інструментів	5	2	2	1
Тема 5. Оцінка акцій та облігацій	5	2	2	1
РОЗДІЛ 9. Науково-дослідницька діяльність				
	26	8	8	10
Тема 1. Науково-дослідницька діяльність та її основні етапи	4	2	2	-
Тема 2. Поняття творчості та креативності та їх роль у науково-дослідницькій роботі	4	2	1	1
Тема 3. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи	4	1	2	1
Тема 4. Представлення та захист науково-дослідницької роботи	4	1	1	2
Тема 5. Конкурси, лекторії, екскурсії	4	1	1	2
Тема 6. Підсумкове заняття	6	1	1	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Зміст програми розкривається у наступних розділах та темах:

РОЗДІЛ 1. Вступ до науково-дослідницької діяльності

Тема 1. Вступне заняття. Поняття про науку, науково-дослідницьку діяльність та наукове дослідження

Мета і завдання роботи гуртка. Правила поведінки в навчальному закладі, кабінеті. Організація робочого місця та часу. Інструктаж з техніки безпеки. Організаційні питання. Теоретичні аспекти наукової діяльності та наукового дослідження у галузі економіки та менеджменту.

Практична робота. Обговорення напрямів наукового дослідження та орієнтовних тем науково-дослідницької роботи. Проведення дискусії на тему «Мотивація науково-дослідної діяльності».

Тема 2. Вибір теми науково-дослідницької роботи та розробка гіпотези наукового дослідження

Наукове дослідження як форма існування і розвитку науки. Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності. Загальна схема наукового дослідження. Постановка проблеми. Вибір теми дослідження. Обґрунтування актуальності науково-дослідницької роботи. Пошук напрямів вирішення наукової проблеми. Формулювання гіпотези. Написання плану дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Наукова новизна наукового дослідження. Вивчення літературних джерел. Проведення дослідження. Аналіз обробка, систематизація матеріалу. Інтерпретація результатів. Формулювання висновків та узагальнень. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка презентації.

Практична робота. Формулювання основних етапів науково-дослідницької роботи, визначення мети, об'єкта, предмета і завдань дослідження на прикладах наукових робіт та статей.

Тема 3. Основні засади роботи з науковою інформацією та проведення дослідження

Загальні принципи роботи з навчальною та науковою літературою. Робота зі змістом, анотацією, передмовою та післямовою. Специфіка читання наукових текстів: правила цитування і конспектування матеріалу. Оформлення посилань у тексті. Види робіт з текстом: план, конспект, тези, анотація, реферат. Науковий етикет і плагіат. Правила роботи в бібліотеці. Робота з каталогами. Комп'ютерні каталоги бібліотек. Створення бібліографії. Систематизація наукової інформації.

Підготовка та проведення дослідження. Обробка і представлення результатів дослідження: графічне і табличне. Проведення дослідження

(експерименту, спостереження). Опис ходу дослідження. Представлення наукових результатів у таблицях, графіках, діаграмах. Використання програм Excel, Power Point, Statistic для представлення наукових результатів.

Практична робота. Робота в бібліотеці та з електронним каталогом Формування та оформлення списку джерел за тематикою наукового дослідження. Складання плану експерименту або дослідження. Проведення дослідження (експерименту, спостереження, опиту, анкетування, тестування). Опис ходу дослідження. Представлення результатів у різноманітному вигляді: таблицях, графіках. Діаграмах. Виконання завдань з використанням програм Excel, Power Point, Statistic для представлення наукових результатів.

Тема 4. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи

Ознайомлення з вимогами до оформлення науково-дослідницької роботи. Структура роботи та загальні вимоги. План виконання дослідження. Науковий стиль викладання матеріалу. Критичне мислення. Формулювання висновків та узагальнень з проведеної роботи.

Практична робота. Ознайомлення з прикладами оформлення науково-дослідницьких робіт. Відпрацювання логіки побудови тексту. Написання та оформлення чернетки науково-дослідницької роботи.

Тема 5. Презентація та захист науково-дослідницької роботи

Вимоги до доповіді. Структура доповіді. Поради промовцю. Правила складання та оформлення презентації. Використання комп'ютерних програм для оформлення презентації.

Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії. Мистецтво ставити питання та відповідати на запитання.

Практична робота. Підготовка доповіді та презентації за результатами наукової роботи. Проведення тренінгу «Ораторське мистецтво». Проведення рольової гри «Захист науково-дослідницької роботи».

РОЗДІЛ 2. Економічна теорія. Макро - і мікроекономіка

Тема 1. Предмет і методи економічної теорії. Основні школи і напрямки економічної теорії

Економіка і економічна теорія. Методи вивчення економічних явищ. Функції економічної теорії. Основні школи і напрямки економічної теорії. Меркантилізм. Класична політична економія. Економічне вчення К. Маркса.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Підготовка доповідей.

Тема 2. Вчені економісти – лауреати Нобелівської премії

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Підготовка доповідей.

Тема 3. Елементи ринку: попит, пропозиція, ціна. Гроші та грошовий обіг

Теорія попиту і пропозиції. Теорія споживчої поведінки. Теорія виробництва. Теорія конкуренції і монополії. Ринки факторів виробництва.

Сутність грошей та історія їх розвитку. Види і функції грошей. Грошові теорії. Грошова система та закони грошового обігу. Грошовий ринок.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Проведення ділової гри.

Тема 4. Національна економіка та її найважливіші показники

Мета, інструменти, предмет макроекономіки. Макроекономічні показники.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

Тема 5. Макроекономічна нестабільність: економічні цикли, безробіття і інфляція. Державна економічна політика

Економічні цикли. Безробіття: типи, вимір, соціально-економічні наслідки. Інфляція: сутність, вимір, види і наслідки. Елементи державного регулювання економіки. Органи управління економікою. Економічні функції уряду. Соціально-економічні проблеми глобалізації.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Ділова гра.

РОЗДІЛ 3. Економіка підприємства

Тема 1. Підприємство як основна ланка економіки

Підприємницька діяльність і підприємство. Основні типи підприємств. Місце підприємства в системі ринкових відносин.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

Тема 2. Майно та капітал підприємства. Основні фонди підприємства

Майно підприємства. Капітал підприємства. Економічна сутність та відтворення основних фондів. Зміст та класифікація основних фондів. Знос і амортизація основних фондів.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

Тема 3. Оборотні кошти підприємства. Трудові ресурси підприємства

Зміст та класифікація оборотних коштів. Визначення потреби підприємства в оборотних коштах. Персонал підприємства. Організація праці на підприємстві.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

Тема 4. Галузеві особливості діяльності, організації та планування підприємств міського господарства

Особливості діяльності підприємств різних галузей міського господарства. Планування діяльності підприємств міського господарства. Організація ефективної роботи підприємств міського господарства.

Практична робота. Проведення екскурсії в ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Консультування щодо аналітичної обробки результатів наукового дослідження.

Тема 5. Антикризове управління підприємством

Мета й завдання антикризового управління. Методи прогнозування кризових явищ. Підготовка підприємства до функціонування в кризових ситуаціях. Інноваційні аспекти антикризового управління. Інвестиційний менеджмент як метод антикризового управління. Консалтинговий менеджмент як елемент антикризового управління.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

РОЗДІЛ 4. Маркетинг

Тема 1. Основні категорії, поняття та ідеологія маркетингу, сучасна концепція маркетингу

Сутність поняття «маркетинг». Основні категорії маркетингу. Ідеологія сучасного маркетингу. Сутність і зміст сучасної концепції маркетингу. Система маркетингу. Моделі маркетингу.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Експрес-опитування за матеріалом лекції.

Тема 2. Система маркетингової інформації та маркетингові дослідження

Роль і значення маркетингової інформації. Система маркетингової інформації. Сутність і призначення маркетингових досліджень. Об'єкти маркетингових досліджень. Види маркетингових досліджень. Процес

маркетингових досліджень.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Тестування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо аналізу результатів маркетингового дослідження.

Тема 3. Організація та управління маркетингом

Принципи та методи управління маркетингом. Планування управління маркетинговою діяльністю. Класифікація і структура маркетингових планів, методи їх розробки. Принципи організації маркетингу на підприємстві. Маркетингові організаційні структури. Поняття і основні категорії маркетингового менеджменту. Основні концепції маркетингового менеджменту.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Експрес-опитування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо розробки стратегічного плану маркетингової діяльності підприємства й розрахунку показників оцінки ефективності функціонування маркетингових організаційних структур різних типів.

Тема 4. Класифікація, аналіз та оцінка стану ринків підприємства

Ринок підприємства: сутність та принципи функціонування. Типи ринків: ринок товарів промислового призначення, ринок проміжних продавців; ринок державних установ. Поняття «цільового ринку». Модель купівельної поведінки. Вивчення ринку: сутність, цілі, основні завдання. Аналіз ринку, його види. Вимірювання ємності ринку: ринкова частка і потенціал ринку. Стадії проведення ринкового дослідження. Складання портрета споживача і конкурента. SWOT-аналіз.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Тестування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо аналізу сучасних тенденцій на різних типах ринків України. Консультування щодо презентації результатів наукового дослідження «SWOT-аналіз підприємства».

Тема 5. Товари і товарна політика підприємства

Сутність поняття «товар», його види. Життєвий цикл товару. Сутність і призначення торгової марки. Товарний асортимент і товарна номенклатура. Сутність маркетингової товарної політики. Якість і конкурентоспроможність товару. Планування продукції. Управління продукцією підприємства. Проблеми управління продукцією.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Тестування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо розробки товарної політики підприємства та формування бюджету маркетингу.

РОЗДІЛ 5. Управління проектами

Тема 1. Історія та загальні засади управління проектами. Системний підхід в управлінні проектами

Історія становлення управління проектами. Особливості управління проектами в Україні. Основні поняття проектного менеджменту. Структура, учасники, оточення, класифікація проектів. Системні властивості проекту.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Експрес-опитування за матеріалом лекції.

Тема 2. Проектний аналіз та інвестиційні дослідження проекту. Фінансування та бізнес-планування проекту

Організація робіт та етапі розробки проекту. Загальна послідовність проектного аналізу. Зміст передінвестиційних досліджень. Інвестиційні потреби проекту та джерела їх фінансування. Основні критерії ефективності проекту та методи їх оцінки. Структура та актуальні питання бізнес-плану проекту.

Практична робота. Тестування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо аналізу результатів маркетингового дослідження.

Тема 3. Управління ресурсами та комунікаціями проекту

Управління трудовими ресурсами проекту. Розвиток команди проекту. Управління матеріально - технічними та фінансовими ресурсами проекту. Управління закупівлями проекту. Планування взаємодії в проекті. Облік виконання проекту. Розподіл інформації.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Експрес-опитування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо управління ресурсами проекту.

Тема 4. Програмне-технічне забезпечення управління проектами

Системи календарного планування і контролю. Системи управління проектами професійного рівня. Впровадження системи управління проектами на підприємстві.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Тестування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо складання календарного плану з використанням спеціального програмного забезпечення.

Тема 5. Управління якістю проекту

Планування якості проекту. Аналіз та контроль якості проекту. Комплексна система забезпечення якості продукції проекту.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції.

Експрес-опитування за матеріалом лекції.

РОЗДІЛ 6. Менеджмент

Тема 1. Менеджмент як професійна діяльність. Менеджер в організації

Значення, сутність і етапи розвитку менеджменту як виду професійної діяльності. Характеристика і класифікація стилів керівництва. Зміна ролі менеджера на різних етапах розвитку економіки. Загальна характеристика моделі сучасного менеджера. Критерії оцінки стилю менеджера. Соціальна відповідальність і соціальна поведінка менеджера. Загальні вимоги до сучасних менеджерів у різних країнах.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Ділова гра.

Тема 2. Організація, як об'єкт менеджменту

Сутність поняття «організація». Закони, принципи, етапи розвитку організації. Менеджмент різних типів організаційних структур. Напрями підвищення ефективності управління організацією.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач.

Тема 3. Цілі, задачі, умови діяльності та методи управління

Основні напрямки розвитку науки управління. Загальна характеристика ранніх теорій менеджменту та інтегрованих підходів до управління. Цілі, задачі, умови ефективного управління. Сутність та особливості процесу управління. Види управлінських процедур. Функції та об'єкти управління, принципи управління.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення ситуаційних задач.

Тема 4. Моделі та методи прийняття рішень

Основи теорії прийняття рішень. Сутність управлінського рішення. Класифікація управлінських рішень. Фактори впливу на процес прийняття управлінських рішень. Моделі прийняття управлінських рішень. Підходи до прийняття управлінських рішень. Технологія прийняття управлінських рішень. Методи обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Консультування щодо презентації результатів наукового дослідження.

Тема 5. Функції менеджменту

Поняття і значення функцій менеджменту. Класифікація функцій менеджменту. Загальні і конкретні функції менеджменту. Планування, організація, мотивація і контроль як функції менеджменту. Комунікації у сучасному менеджменті.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Ділова гра.

РОЗДІЛ 7. Управління персоналом

Тема 1. Основи управління персоналом

Сутність управління персоналом. Трудові ресурси, робоча сила, персонал, кадри. Людина, як об'єкт менеджменту персоналу. Теорії особистості. Індивідуальні особливості людей.

Практична робота. Вивчення нормативної бази управління персоналом. «Кодекс Законів про працю України». Підготовка до тестового контролю. Методики по визначення типів, рис і спрямованості особі. Особистісний опитувальник Айзенка. IQ-тест. Методика КОТ. Опитувальник Шмішека.

Тема 2. Взаємодія людей в групі. Управління колективом.

Різновиди соціальних груп. Поведінка людей в групах. Формальні і неформальні групи. Різновиди колективів, їх структура і динаміка. Згуртованість колективу. Соціально-психологічний клімат. Організаційна культура.

Практична робота. Діагностика соціально-психологічного клімату в колективі. Аналіз структури і якості ділових стосунків в організації. Розробка плану формування або зміни організаційної культури.

Тема 3. Кадрова політика організації

Технології підбору кадрів і професійний набір персоналу. Професія, спеціальність, посада. Підбір кадрів. Набір персоналу. Трудова адаптація.

Практична робота. Складання резюме. Ділова гра «Відділ кадрів». Діагностика адаптації персоналу. Складання службової характеристики. Проведення первинного інтерв'ю.

Тема 4. Оцінка і атестація персоналу

Оцінка персоналу. Методи оцінки. Атестація персоналу. Методи проведення атестації. Психологічний аналіз особистості співробітника. Мотивація професійної і трудової діяльності.

Практична робота. Аналіз літературних джерел за тематикою лекції. Експрес-опитування за матеріалом лекції. Вирішення практичних завдань щодо розробки комплексної системи атестації та оцінки персоналу. Робота з

тестовими методиками на визначення професійної мотивації. Методика В.Герчикова

Тема 5. Розвиток персоналу та управління діловою кар'єрою

Трудова кар'єра. Управління мобільністю кадрів. Формування кадрового резерву.

Практична робота. Заповнення атестаційних листів персоналу. Діагностика мотивації трудової діяльності персоналу. Методика на виявлення актуальних потреб за теорією А.Маслоу. Визначення рівня професійного вигорання персоналу. Розробка дерева цілей організації в області навчання персоналу.

РОЗДІЛ 8. Фінанси

Тема 1. Основи фінансової математики

Складні відсотки. Поточна вартість грошей та дисконтування. Ануїтети. Амортизація активів.

Практична робота Обговорення матеріалу. Вирішення задач. Ділова гра.

Тема 2. Оцінка ефективності інвестицій

Рентабельність. Чистий приведений дохід. Внутрішня норма рентабельності. Дисконтований строк окупності. Індекс доходності.

Практична робота Обговорення матеріалу. Вирішення задач. Ділова гра.

Тема 3. Оцінка ризиків.

Процес управління ризиком. Хеджування. Страхування. Деверсифікація.

Практична робота Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Ділова гра.

Тема 4. Визначення та види фінансових інструментів

Інструменти ринку позичкових капіталів. Інструменти валютного ринку. Інструменти страхового ринку. Ринок золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння. Інструменти ринку нерухомості.

Практична робота. Обговорення матеріалу. Вирішення задач.

Тема 5. Оцінка акцій та облігацій

Безкупонні облігації. Купонні (відсоткові) облігації. Прості та привілейовані акції. Форварди. Ф'ючести. Деривативи.

Практична робота Обговорення матеріалу. Проведення тесту. Вирішення задач. Ділова гра.

РОЗДІЛ 9. Науково-дослідницька діяльність

Тема 1. Науково-дослідницька діяльність та її основні етапи

Дослідження та його специфіка. Мета проведення дослідження. Основні етапи науково-дослідження. Поняття про актуальність, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження.

Практична робота. Проведення дискусії на тему «Специфіка роботи вченого». Постановка проблеми науково-дослідницької роботи. Формулювання теми роботи. Складання початкового плану дослідження. Формулювання основних етапів науково-дослідницької роботи, визначення об'єкта, предмета і завдання дослідження.

Тема 2. Поняття творчості та креативності та їх роль у науково-дослідницькій роботі

Підходи до вивчення понять творчість та креативність. Виникнення нового знання. Творчість і мислення. Творчість та уява. Творчість і пізнання. Творчість та інтуїція. Взаємозв'язок інтуїтивного і свідомого у науковому пізнанні. Поняття наукової творчості. Наукове відкриття як творчий процес.

Практична робота. Застосування творчих підходів у роботі над задумом власної дослідницької роботи. Вправи на висунування можливих гіпотез до обраної теми науково-дослідницької роботи. Проведення тестування «Визначення рівня креативності». Проведення тренінгу «Як знайти ідею».

Тема 3. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи

Вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи. Загальні правила оформлення тексту. Структура роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки.

Практична робота. Ознайомлення з прикладами оформлення науково-дослідницьких робіт. Специфіка написання вступу і висновків.

Тема 4. Представлення та захист науково-дослідницької роботи

Ораторське мистецтво. Загальні правила ведення дискусії. Створення доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи.

Практична робота. Підготовка доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи. Проведення ролевої гри «захист наукової

роботи».

Тема 5. Конкурси, лекторії, екскурсії

Участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах, виставках. Відвідування тематичних виставок. Екскурсії до музеїв. Наукові читання, лекторії.

Тема 6. Підсумкове заняття

Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення досягнень вихованців гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила техніки безпеки та безпеки життєдіяльності, правила санітарії і гігієни під час роботи за комп'ютером;
- поняття про науку, науково-дослідницьку діяльність та наукове дослідження;
  - основні види дослідницьких робіт;
  - поняття проблеми, мети, об'єкта, предмета і завдання дослідження;
  - основні етапи науково-дослідницької діяльності;
  - правила роботи з науковою та навчальною літературою;
  - основні форми наукового пізнання та методи наукового дослідження;
  - основні засади пошуку та правила представлення наукової інформації;
  - правила оформлення тексту і презентації науково-дослідницької роботи;
- основи економічної теорії та макро- і мікроекономіки⁴
  - основні засади економіки підприємства;
  - поняття про менеджмент, як професійну діяльність, функції менеджменту і методи управління;
    - основні категорії, поняття, концепції та ідеологію маркетингу;
    - основні засади системи маркетингової інформації та маркетингового дослідження;
  - основні класифікації, аналіз та методи оцінки стану ринків та товарної політики підприємств;
  - основи управління проектами, проектного аналізу, інвестиційних досліджень та фінансування бізнес-проектів;
    - основне програмно-технічне забезпечення управління проектами;
    - основи управління персоналом, кадрової політики, оцінки та розвитку персоналу;
  - основи фінансової математики;
  - методи оцінки ефективності інвестицій та ризиків;
  - основні визначення та види фінансових інструментів.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- ставити дослідницьку проблему у сфері економіки та менеджменту;
- обґрунтовувати актуальність роботи;
- обирати методи дослідження відповідно до поставлених завдань;
- використовувати різноманітні методи творчого пошуку для вирішення соціально-економічних та управлінських проблем;
- збирати інформацію необхідну для реалізації наукового дослідження;
- конспектувати літературу;
- використовувати теоретичні методи наукового пізнання;
- планувати експеримент і спостереження, описувати хід дослідження;
- аргументовано викладати свої думки усно і письмово;

- оформлювати науково-дослідницьку роботу згідно з вимогами;
- презентувати результати дослідження, використовуючи різноманітні засоби.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКА

Прилади, пристосування	Кількість, шт.
Персональний комп'ютер	За потребою
Екран для демонстрації	За потребою
Мультимедійний проектор	За потребою
DVD - плеєр	За потребою
Принтер	За потребою
Сканер	За потребою
USB флеш - накопичувач	За потребою

Канцелярські вироби, інструменти і матеріали	Кількість, шт.
Ватман А-1	За потребою
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці колярові	За потребою
Фломастери	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> – назва з екрану.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності». Закон від 18.09.2008 № 523-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/523-17> – назва з екрану.
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів» від 16.05.2011 р. № 8521.
4. Закон України «Про захист економічної конкуренції», Закон України від 11.01.2001 № 2210-III // Офіційний сайт Верховної Ради України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> – назва з екрану.
5. Закон України «Про підприємництво». Закон прийнятий від 7.02. 1991 р. №698- XII, втратив чинність з 01.01.2004 року, крім статті 4, на підставі Кодексу.
6. Закон України «Про підприємства в Україні». Закон України від 27.03. 1991 р. № 887-XII // Офіційний сайт Верховної Ради України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/887-12> – назва з екрану.
7. Про державну підтримку малого підприємництва: Указ Президента України від 12.05.1998 №456/98 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/456/98> – назва з екрану.
8. Абрамов Е., Певзнер А., Родионов А., Хачатуров Ю. Малый бизнес в Японии // Экономика и жизнь. – 2008. – № 34.
9. Армстронг М. Практика управления человеческими ресурсами. – 8-е изд. – СПб: Питер, 2008. – 832 с.
10. Багиев Г.Л., Тарасевич В.М., Анн Х. Маркетинг: Учебник для вузов. 3-е изд.- СПб.: Питер, 2008. – с 82-153.
11. Баумоля, Вільям . Підприємництво, інновації та зростання: симбіоз Давида і Голяфа/Вільям Баумоля// Проблеми теорії і практики управління. - 2006. - № 2. - С. 6-12.
12. Бицюра Ю.В. Економіка України в цифрах: Методичний посібник. - Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. - 128 с.
13. Ватаманюк О. Мікроекономіка. Навчальний посібник. - Львів: вид-во Львівського ун-ту, 2005 - 160 с.
14. Гальчинський А., Єщенко П. Економічна теорія. – Вища школа, 2007. – 503 с.
15. Герасимчук В.Г. Маркетинг: Теорія і практика // Навч. пос. – К: Высшая школа, 1999. – 327с.
16. Горленко Г.О. Збірник задач з економіки: Навчальний посібник для

- учнів 10-11 класів/Упорядник Горленко Г.О.- Вид.4-те доп. і перероб.- Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2009. -168с.
17. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
18. Дафт Р.Л. Менеджмент. – Спб: Питер, 2006. – 832 с.
19. Дэвид Макклелланд. Мотивация человека. – СПб.: Питер, 2007.– 672 с.
20. Економічна енциклопедія: У трьох томах. / Редкол.: .В.Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр „Академія”, 2000.
21. Єщенко П.С. Економіка для всіх. – К.: Вища шк., 2009. – 478 с.
22. Зоидов К.Х. Особенности эволюции малого и среднего инновационного предпринимательства кризисной экономики в постсоветском пространстве. / К.Х. Зоидов, Е.В. Моргунов, К.В. Биджамова – М.: ЦЭМИ РАН, 2009. – 152с.
23. Иванова С. Развитие потенциала сотрудников: профессиональные компетенции, лидерство, коммуникации. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 278 с.
24. Інформація про виконання Програми сприяння розвитку малого підприємництва в Харківській області на 2011-2015 роки. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/en/document/view/id/7318> – назва з екрану.
25. Кадры для эффективного бизнеса. Подбор и мотивация персонала/ Аллин О. Н., Сальников Н. И. – М.: Генезис, 2005. – 248 с.
26. Кафидов В. В. Управление персоналом: учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2009. – 240 с.
27. Книга для вчителя економіки: Довідково-методичне видання / Упоряд. Н.В.Бескова, В.М.Проценко. - Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. - 256 с.
28. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. - Вид. 2-е, доп. і перероб. – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2004. - 208 с.
29. Колісник Г. М. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні: автореф. дис. каф. банківського і страхового бізнесу: 04.11.07 / Реверчук Сергій Корнійович; Львівськ. Національн. університет ім. І. Франка.– 2007. – 18 с.
30. Компетентная организация: психологический анализ процесса стратегического менеджмента /Ходкинсон Джерард П., Пол Р. Сперроу. / пер. с англ. – Х.: Гуманитарный Центр, 2007. – 392 с.
31. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
32. Кужель О. Економічні засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: світовий досвід та вітчизняна практика // Економіст. – 2008. – № 7. – С. 50-57.
33. Майборода В. Роль банківського сектору Німеччини у сприянні розвитку малих і середніх підприємств// Вісник НБУ. – 2009, № 3. – С. 54-57.

34. Малый бизнес: закордонний досвід [Електронний ресурс] / Національний інститут системних досліджень проблем підприємництва. - Режим доступу: http://www.nisse.ru/business/article/article_1141.html.

35. Малый бизнес – фундамент экономики США. – [Електронний ресурс]: «Деловая пресса». – 2008. – № 7 (359). – Режим доступу: <http://www.businesspress.ru/newspaper/> – назва з екрану.

36. Малый бизнес: шокирующее сравнение Запада с Россией и Украиной. – [

37. Менеджмент персоналу: навч. посібник/В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін.; за заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. – К.: КНЕУ, 2004. – 398 с.

38. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. - М.: Дело, 2005. – 702 с.

39. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч для студентів екон. спец. / С. Будаговська, О. Кілієвіч, І. Луніна та ін.; За заг. ред. С. Будаговської. -К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. -517 с.

40. Морозов В.А. Зарубежный опыт поддержки малого предпринимательства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creativeconomy.ru/articles/8389/> – назва з екрану.

41. Мучински П. Психология, профессия, карьера. – 7-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 539 с.

42. Мягких І.М. Проблеми розвитку бізнесу на малих підприємствах в Україні// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 28. – с. 185 – 189.

43. Организация работы команды проекта: психология, стратегия, тактика: учеб. пособие. – СПб.: Изд. Дом «Бизнес-пресса», 2006. – 360 с.

44. Організаційна культура керівника: навч. посібник/ Бабаєв В. М., Шаронова Н. В. – Харків: НТУ «ХП», 2005. – 260 с.

45. Основы менеджменту: Навч.- методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни/За ред. проф. М.В.Афанасьєва. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2005. – 484 с.

46. Основы управления персоналом: учеб. пособие/под ред. П. А. Златина. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 448 с.

47. Оцінка інвестиційної привабливості регіон. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/19/kerbikova.php> – назва з екрану.

48. П'ятницька-Позднякова І. С. Основы научных исследований у вищій школі. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 116 с.

49. Панчишин С. Макроекономіка: Навч. посібник. Вид. 2-ге, стереотипне. -К.: г. Либідь, 2002.-615 с.

50. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності. – К.: НІСД, 2012. – 43 с.

51. Петров Р. А. Сближение законодательств о компаниях Украины с законодательством Европейского Сообщества / Р. А. Петров // Перспективы сближения хозяйственного законодательства Украины с правом Европейского Сообщества. – Донецк: Правовые чтения Донецкого государственного университета, 2008. – С. 17-23.

52. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень: підручник / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
53. Рейтинг экономик [Електронний ресурс]: Doing Business. Оценка бизнес-регулирования – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/ranking> – назва з екрану.
54. Скібіцький О.М. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посібник / О. М. Скібіцький, В. В. Матвеев, Л. І. Скібіцька ; М-во освіти і науки України. – К. : Кондор, 2011. – 911 с.
55. Столяренко Л. Д. Психология управления: учеб. пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 512 с.
56. Управление персоналом/пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 272 с. (Серия «Классика Harvard Business Review»).
57. Управление персоналом: учебник для вузов/под ред. Т. Ю.Базарова, Б. Л. Еремина. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 560 с.
58. Ф.Котлер, К.Л.Келлер. Маркетинг менеджмент. 12-е издание. – СПб.: Питер, 2007. – 125 -166 с.
59. Хміль Ф. І. Управління персоналом: підручник /Ф. І. Хміль. – К.: Академвидав, 2006. – 606 с.
60. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. – К.: Слово, 2003. - 240 с.
61. Шайдюк І. Є. Європейський досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва. / І. Є. Шайдюк // Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні», Київ, Одеса, Стамбул, 17-22 травня 2010 р. – С. 246 – 252.
62. Шейко В.М. Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 310 с.
63. Щербатых Ю. В. Психология предпринимательства и бизнеса: учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2008. – 304 с.
64. Щорічний статистичний збірник / Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – назва з екрану.
65. Якокка Л. Карьера менеджера: пер. с англ./ при участии У. Новака. – М.: Прогресс, 1991. – 384 с.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

СЕКЦІЯ «МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА»

Мікроекономіка

1. Мікросередовище підприємства.
2. Бізнес-план як ефективна форма залучення інвестицій.
3. Розвиток конкуренції в Україні.
4. Методи просування товарів на ринок.
5. Інфляція, економічна природа, форми, типи і наслідки.
6. Методи та методика формування цін.
7. Механізми захисту та підтримки конкуренції на ринку.
8. Монополія і досконала конкуренція.
9. Науково-технічна революція та науково-технічний прогрес.
10. Поняття та особливості формування ринку праці.
11. Сукупний попит і сукупна пропозиція.
12. Сутність та фактори економічного зростання.
13. Суть, форми і причини інфляції.
14. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в Україні.
15. Основні функції менеджменту.
16. Методи управління.
17. Принципи менеджменту.
18. Рівні менеджменту в організації.
19. Теорія прийняття управлінських рішень.
20. Соціальна відповідальність та етика менеджменту.
21. Маркетингові дослідження на підприємстві.
22. Сучасні концепції маркетингу.
23. Теорії споживацької поведінки.
24. Теорія виробництва.
25. Місце підприємства в системі ринкових відносин.

Макроекономіка

1. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.
2. Споживання домогосподарств.
3. Держава в системі макроекономічного регулювання.
4. Зовнішньоекономічна діяльність.
5. Грошова система та закони грошового обігу.
6. Соціально-економічні проблеми глобалізації.
7. Економічні функції уряду.
8. Мікросередовище підприємства.
9. Бідність як економічна проблема України.

10. Міжнародна трудова міграція населення України.
11. Антимонопольне регулювання в економіці України.
12. Соціальна нерівність: причини та наслідки.
13. Світові економічні кризи, історія виникнення і розвитку.
14. Безробіття в Україні.
15. Розвиток підприємництва в Україні.
16. Розвиток туризму та його роль в Україні.
17. Державне регулювання міжнародної торгівлі.
18. Форми міжнародного підприємництва.
19. Глобальні економічні проблеми.
20. Роль держави в системі макроекономічного регулювання.
21. Державний бюджет України, джерела його формування.
22. Історія виникнення і розвитку макроекономічної науки.
23. Національний дохід і ВВП як основні макроекономічні показники.
24. Маркетингу як наука та сфера людської діяльності.
25. Сутність та значення менеджменту.

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ»

1. Потреби та їх роль в економічному розвитку суспільства.
2. Концепція постіндустріального розвитку людського суспільства.
3. Типи сучасних економічних систем.
4. Основні форми організації бізнесу.
5. Види конкурентної боротьби підприємств.
6. Переваги та недоліки різних організаційних структур.
7. Економічна система: сутність, характеристика, особливості.
8. Економічна суть ринку праці.
9. Умови функціонування та припинення діяльності підприємства.
10. Ринковий попит та фактори його формування.
11. Методи конкурентної боротьби в умовах ринкової економіки.
12. Попит та пропозиція на ринку праці.
13. Організаційні форми і особливості функціонування великих корпорацій.
14. Види, форми і фактори заробітної плати.
15. Механізм ціноутворення в умовах розвинутої ринкової економіки.
16. Матеріальні і нематеріальні стимули підвищення продуктивності праці.
17. Функціонування фірми на ринку досконалої конкуренції.
18. Види підприємств залежно від форм власності, розмірів та сфери діяльності.
19. Циклічність як закономірність розвитку ринкової економіки.
20. Структурні кризи в сучасній ринковій економіці.
21. Економічні функції держави та рівні їх реалізації.
22. Види монополізму та антимонопольна діяльність держави.
23. Побудова ефективної організаційної структури на підприємстві.

24. Тіньовий сектор та його вплив на економіку.
25. Погляди представників школи наукового управління.
26. Піраміда потреб Абрахама Маслоу.
27. Українська економічна думка: минуле і сьогодення.
28. Економічні аспекти глобальних проблем.
29. Економічна теорія адама Сміта.
30. Провідні погляди Давіда Рікардо.
31. Теорія Альфреда Маршалла.
32. Економічні ідеї Джона Мейнерда Кейнса.
33. Концепція Пола Самуельсона.
34. Управлінські погляди Генрі Форда.
35. Видатний менеджер XXI ст. Стів Джобс.

СЕКЦІЯ «ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ»

1. Банківська система України: стан та перспективи розвитку.
2. Взаємовідносини України і Європейського Союзу: економічний та фінансовий аспект.
3. Державне регулювання фінансового ринку України.
4. Державний борг та методи управління ним на сучасному етапі.
5. Дефіцит бюджету: причини виникнення та економічні наслідки.
6. Доходи Державного бюджету України та джерела їх формування.
7. Зовнішні запозичення в Україні: проблеми та перспективи.
8. Методи оцінки фінансових ризиків підприємств.
9. Місцеві податки і збори та їх роль у формуванні місцевих бюджетів.
10. Напрями залучення і використання іноземних інвестицій в Україні.
11. Недержавне пенсійне страхування та перспективи його розвитку в Україні.
12. Організація фінансового контролю в Україні.
13. Перспективи впровадження програмно-цільового методу планування бюджету.
14. Комерційні банки: місце і роль у фінансовій системі України.
15. Перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні.
16. Податкова політика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.
17. Прямі податки в Україні та напрями їх вдосконалення.
18. Ринок цінних паперів та напрями його розвитку.
19. Роль Державного бюджету України у формуванні соціальної політики.
20. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.
21. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України.
22. Фінансова безпека держави та її забезпечення.
23. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні.
24. Формування і використання коштів пенсійного фонду.

25. Формування кредитного портфеля в банківському секторі на сучасному етапі.
26. Формування та розвиток валютного ринку в Україні.
27. Процес банківського кредитування в умовах фінансової кризи.
28. Історія грошей в Україні.
29. Електронні гроші та форми їх застосування.
30. Роль НБУ в грошово-кредитній політиці держави.
31. Світова валюта фінансова система: еволюція і шляхи подолання кризового стану.
32. Фінансово-кредитні посередники.
33. Міжнародні валютно-фінансові організації.
34. Проблемні кредити та банківський контроль.
35. Ринок споживчих кредитів в Україні.

Навчально-методичне видання

В. О. Мельман, Т. Г. Молодченко, З. В. Гончарова, Н. Ю. Мущинська,
О. М. Стешенко

ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям (економіка)

ГУРТОК «ЮНИЙ МЕНЕДЖЕР-ЕКОНОМІСТ»
(для учнів 10-11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл)